

50. výročí založení fakulty v roce 1995

Písemný materiál k výstavě
Mgr. Libuše Plášilová
Muzeum východních Čech
Hradec Králové, červen 1995

I. Úvodní část

II. Historická část

1. Město Hradec Králové
2. Z dějin královéhradeckého zdravotnictví od středověku po 19. století
3. Nová nemocnice, veřejné zdravotnictví
4. Modernizace nemocnice, preventivní lékařství
5. Okresní nemocnice, vytváření předpokladů vzniku LF

III. Vznik Lékařské fakulty UK v Hradci Králové

IV. Lékařská fakulta UK v Hradci Králové v období let 1945 - 1958

Rejstřík jmen

Prameny, literatura

I. ÚVODNÍ ČÁST

Výstava "Padesát let Lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Hradci Králové" tvoří součást plánu oslav půlstoletého jubilea naší vynikající východočeské lékařské školy a v tomto kontextu se zařazuje do II. celoročního cyklu výstav, veletrhů, kulturních, společenských a sportovních akcí, který pod názvem "REGINA '95" pořádá Úřad města Hradce Králové u příležitosti 770. výročí města Hradce Králové.

V současné době, kdy se zdravotnictví potýká s mnoha problémy transformace a privatizace, se výstava stává dobrou příležitostí k nahlédnutí a připomenutí dlouhé a nesnadné cesty lékařství a zdravotní péče k možnostem, vymoženostem a terapeutickým úspěchům soudobé lékařské vědy a moderního zdravotnictví.

Lékařská fakulta v Hradci Králové nevznikala ani náhodou, ani snadno. Jejím slavnostnímu otevření v listopadu roku 1945 předcházelo dlouhé období příprav, na jehož počátku stála vize východočeské univerzity se sídlem v Hradci Králové a myšlenka vybudovat v Hradci Králové středisko lékařského vzdělávání. Velké pracovní úsilí a mnohdy celoživotní snažení a výsledky práce řady pokrokových osobností a vynikajících odborníků své doby vytvořilo předpoklady pro uskutečňování těchto záměrů.

Lékařská fakulta měla být základním kamenem východočeské univerzity v Hradci Králové, další smělé plány se však již nerealizovaly.

Začátky snah o univerzitní Hradec Králové navazují na hluboké historické a slavné kulturní tradice města.

II. HISTORICKÁ ČÁST

1. Město Hradec Králové

Na konci 19. století se Hradec Králové vyprostil z pout hradebních zdí, které více než sto let svíraly město a bránily jeho růstu ve všech ohledech. Návřší nad soutokem Labe a Orlice, kde se nachází historické jádro města, a jeho okolí bylo osídleno trvale od dob prehistorických. Strategicky

významná poloha a příznivé okolní podmínky přispívaly k utváření města na místech chráněného sídliště, opevněného hradu a střediska na obchodní cestě od Baltického moře do jižních zemí a okolních měst. Zdejší hradiště v 10. století zaujímalo důležité postavení v opěrném systému pražských knížat. Nejstarší privilegium města pochází z roku 1225 od Přemysla Otakara I. Hradec se stal svobodným a na počátku 14. století věnným městem českých královen, obdržel přívlastek Králové. Rudolf Habsburský věnoval Hradec roku 1306 své choti, polské princezně Elišce Rejčce, král Karel IV. později své čtvrté manželce Elišce Pomořanské. Obě královny zde sídlily v královském hradu, Eliška Pomořanská tu také zemřela.

Město bylo přestavěno v gotickém slohu, vznikla předměstí Pražské a Mýtské. Eliška Rejčka založila stavbu katedrály Sv. Ducha. Jan Lucemburský udělil městu roku 1337 všechna práva královských měst, a také Karel IV. městu přál a za jeho vlády Hradec vzkvětal.

V 15. století se stal Hradec Králové centrem východočeského husitství. Jan Žižka odtud konal výpravy a tažení a roku 1424 zde byl pohřben v chrámu Sv. Ducha. Město bylo v husitských válkách pobořeno, královský hrad byl zcela zničen. Za vlády Jiřího z Poděbrad a Vladislava Jagellonského zde nastal nový stavební a kulturní ruch.

Přestavba města v renesančním slohu byla provedena ve druhé polovině 16. století. V letech 1574 – 1580 byla postavena Bílá věž s druhým největším zvonem v Čechách, Augustinem. V 15. a 16. století byl Hradec Králové postižen třemi ničivými požáry a častými povodněmi, zasahujícími hlavně předměstí.

Po třicetileté válce bylo město velmi zpustošené, za švédských válek byla zničena a spálena polovina všech domů. V roce 1653 bylo založeno královéhradecké biskupství. Na Velkém náměstí byl postaven barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie, jezuitská kolej, biskupská rezidence.

V 18. století ve válkách rakousko-pruských bylo celé město vyloupeno a vypáleno. Strategická důležitost Hradce Králové v těchto válkách byla důvodem k rozhodnutí přestavět město ve vojenskou pevnost. Hvězdicovité opevnění města na ploše asi 530 ha bylo postaveno v letech 1765-1772 a 1776-1789. Celá předměstí, mnoho domů, dvorů, usedlostí, mlýny, kostely a kláštery se školami a špitály musely být zbořeny. Kopec Rožberk na východní straně města byl rozebrán a použit jako stavební materiál. Četná ramena Labe a Orlice byla svedena do jednoho řečiště, byly vyhloubeny inundační příkopy a kotliny. Pro obyvatele rozbořených předměstí byly založeny nové osady Nový Hradec, Kukleny, Pouchov a Farářství.

V 19. století se Hradec Králové stal významným centrem vlasteneckého, buditelského a kulturního života v Čechách. Na královéhradeckých latinských školách a gymnáziu, jejichž vznik je spjat se založením pražské univerzity, působilo mnoho významných profesorů a mnozí z jejich žáků prosluli jako vynikající osobnosti české vědy a kultury. Mezi rodáky z Hradce Králové se nachází mnoho slavných osobností. Z nich na pražské Karlově univerzitě působili v 15. století Mistr Petr z Hradce, profesor a rektor Karlovy univerzity, Mistr Marek z Hradce, děkan a rektor Karlovy univerzity, Mistr Jan Šindel, matematik, hvězdář, lékař, botanik, právník, teolog a dějepisec, Mistr Sigmund z Hradce, Mistr Zachariáš v Hradce. V době humanistické v 16. století vynikli Cyprián Karásek Lvovický ze Lvovic, slavný hvězdář a matematik, profesor na univerzitě v Lavinkách u Dunaje a Václav Plácel z Elbinku, právník a humanista.

Jména tří rektorů hradeckých partikulárních škol, z nichž první dva působili na pražské univerzitě, jsou spojena s událostmi pobělohorskými. Mistr Valentin Kochan z Prachova byl jedním z dvaceti sedmi českých pánů popravených 21. června 1621 na Staroměstském náměstí v Praze, Mistr Kampanus po porážce českého stavovského povstání nechtěl opustit univerzitu, stal se katolíkem a brzy nato zemřel, Václav Kochan z Prachova byl synem popraveného Valentina.

V Hradci Králové se narodil Bohuslav Balbín, obránce českého jazyka; Stanislav Vydra, matematik, vlastenec, profesor Univerzity Karlovy; na jezuitském gymnáziu studoval František Martin Pelcl, profesor dějin a české literatury na pražské univerzitě; mezi vynikajícími profesory gymnázia byli

Václav Kliment Klicpera, Josef Chmela a další; v kněžském semináři působil Josef Liboslav Ziegler. Ti všichni se s Janem Hostivítem Pospíšilem, knihkupcem a nakladatelem, proslavili jako vlastenci a národní buditelé a vykonali mnoho pro českou kulturu.

Královéhradecké latinské školy a gymnázium měly vždy nejlepší pověst a vchovaly řadu slavných a významných osobností české inteligence.

Během jednoho století se ukázalo, že královéhradecká pevnost nemá očekávanou strategickou důležitost. Začátek novodobého rozvoje zaznamenal Hradec Králové v roce 1851, kdy získal statut samostatného města. V červenci roku 1884 byla vojenská pevnost prohlášena za zrušenou a v říjnu bylo slavnostně zahájeno bourání hradeb na východní straně. Ale až v březnu roku 1893 schválila poslanecká sněmovna říšské rady prodej pevnosti městu Hradci Králové a dne 6. dubna téhož roku byla uzavřena kupní smlouva. O úspěšné ukončení jednání se zasloužil náměstek starosty Ladislav Jan Pospíšil. Díky starostovi města JUDr. Františku Ulrichovi byl roku 1897 vydán asanační zákon, který umožnil vznik nového města na fortifikačních pozemcích za výhodných stavebních podmínek. Z malé pevnosti se během několika desetiletí stalo moderní, krásné město s prostornými ulicemi, parky a zelení, nazývané Athénami českého severovýchodu a salonem republiky.

2. Z dějin královéhradeckého zdravotnictví

Ve středověku a ještě dlouho i v novověku se nedostávalo nemocným organizované péče. Chudí, nemocní a nemohoucí nalézali útočiště v ústavech - nazývaných původně hospitály, později špitály – zřizovaných při kláštrech a kostelech.

Stavba prvních kostelů a klášterů na našem území souvisela s příchodem křesťanských misí po rozšíření vlivu franské říše na sklonku 8. století. Christianizace byla prvořadým politickým a kulturním činitelem ve středověkých evropských dějinách. Křesťanství, vedle buddhismu a islámu třetí světové náboženství, vytvořilo s řeckou filozofií, vědou a uměním a s římským právem základy evropské kultury. Uvedlo v život nová morální pravidla, pomoc nemocnému člověku považovalo za skutek milosrdenství. Kláštery se staly středisky mnišské vědy a medicíny, v níž se spojily pozůstatky starověkého vědění s křesťanským pojetím vědy, lékařství a péče o nemocné.

Středověký Hradec měl několik klášterů se školami a útulky pro chudé a nemocné. Špitál u kostela sv. Alžběty při klášteře sv. Jakuba založil ve druhé polovině 13. století křižovnický řád německých rytířů ve své osadě na Pražském Předměstí, nazývané komenda. Za husitských válek byl špitál pobořen, pak obnoven, zanikl po vypálení švédskými vojsky roku 1640.

Špitál pro chudé a nemocné s kostelem sv. Anny založili měšťané a rychtář Jan Hradecký v polovině 14. století. Jeho práva potvrdil roku 1344 pražský arcibiskup Arnošt a roku 1345 král Jan Lucemburský. Stál na Pražském Předměstí mezi dvěma labskými mosty a náležel k němu kus lesa a louka. V 17. století vybudoval řád minoritů při kostele sv. Anny klášter. Budovy byly zbořeny při stavbě pevnosti v 18. století, stavební materiál použili minorité ke stavbě nového kostela v Kuklenách.

Špitál pro chudé u sv. Antonína na pravém břehu Orlice pod bývalou Slezskou branou byl postaven městem ve druhé polovině 14. století. V husitských a švédských válkách byl pobořen, ale obnoven. Definitivně zanikl při stavbě barokní pevnosti roku 1766. Kostel sv. Antonína byl přenesen na Nový Hradec.

Ve středověku ohrožovaly a mařily životy lidí časté a rozsáhlé epidemie, podporované špatnými hygienickými podmínkami, podvýživou a ustavičnými válkami. Ve střední Evropě se běžně vyskytovalo malomocenství, zavlečené křižáckými výpravami na naše území v 11. a 12. století. Pro onemocnělé leprou byla zřizována leprosária, jejichž značný počet v evropských zemích svědčí o velké rozšířenosti této choroby. Malomocenství přetrvávalo v Evropě do 17. století.

V Hradci Králové byli malomocní izolováni v baráku "horreum leprosorium" na Střezině, který je připomínán již ve 14. století. Na počátku 16. století byl pro ně postaven špitál při kostele sv. Pavla na pravém břehu Orlice. V 16. století sloužil malomocným i špitál u sv. Jakuba. Špitál u sv. Pavla později poskytoval přístřeší a zaopatření chudým. Zanikl ve třicetileté válce a jeho zbylé jmění obdržel špitál u sv. Antonína.

Hygienickým potřebám obyvatel středověkých měst sloužily veřejné lázně, lazebny. Hradec Králové měl nad špitálem sv. Anny u Labe "českou lázeň" a na jednom z ostrovů Orlice nedaleko hradeb "orličnou lázeň". Lazebníci a bradýři v lazebnách připravovali očistné a léčebné koupele, prováděli masáže, holičské a kadeřnické úkony, přikládali léčebné náplasti, sázeli baňky, pouštěli žilou, tahali zuby, léčili lidi i zvířata. Po několika letech učení se mohli stát ranhojiči, z nichž mnozí se velmi zdokonalili a prováděli chirurgické zákroky. Vývoj chirurgie souvisel s jejich činností.

Chirurgie dlouhou dobu zápasila, aby ze sebe setřásla ponížení a nedůvěru, ke kterým ji odsoudily předsudky nejtemnějších století. "Ecclesia abhorret a sanguine" (církve se štítí krve) - ustanovil církevní sněm v Toursu roku 1163 a tento ostrakismus vrhl na chirurgii stín nenávisť, skoro prokletí. Po mnoho století odmítali lékaři provádění krvavých operací a ponechávali je praktickým laikům, lazebníkům.

Nové náhledy, názory a pokrok při hledání a objevování vědecké pravdy přineslo období renesance a humanismu v 16. a 17. století. První výrazný podnět pro anatomické poznání vyšel ovšem z umění, které usilovalo o dokonalé malířské a sochařské zobrazení lidského těla. Anatomické, fyziologické a částečně i klinické objevy položily definitivně pevné základy vědeckému rozvoji lékařství a zdravotnictví. Renesanční a humanistická medicína byla pěstována především na univerzitách v severní Itálii, kolébce pokrokových myšlenkových proudů.

Na základě vývoje přírodních věd v 18. a 19. století docházelo k pokroku v řadě teoretických medicínských oblastí, především v morfologii a ve fyziologii. Přední osobností světové přírodovědy, fyziologie a medicíny 19. století byl Jan Evangelista Purkyně.

Jan Evangelista Purkyně působil několik let jako asistent na pražské lékařské fakultě, než v lednu roku 1823 nastoupil místo profesora fyziologie a patologie na univerzitě ve Vratislavi. Jeho přednášky v Praze probouzely velké nadšení, zaujetí a lásku pro obor u posluchačů, mezi nimiž byl patologický anatom světového významu, lékař a vědec Karel Rokitanský.

Karel Rokitanský pocházel z Hradce Králové, kde se narodil 19. února roku 1804. Studoval na pražské, potom na vídeňské univerzitě, doktorátu dosáhl v roce 1822. Uvědomoval si nedostatky tehdejší lékařské vědy, která po krátkém rozmachu na počátku 19. století procházela obdobím stagnace, nejistoty a chaosu. Za nezbytný předpoklad pro úspěšnou lékařskou praxi pokládal dobrou znalost patologické anatomie. Vzorem mu byly práce jeho předchůdců, dílo Morgagniho, Andrala, Laenneca, Baillieho. Na patologických pitvách dokázal to, co jeho předchůdci jen naznačili a započali. Dal lékařství pevný systematický základ, učinil z něho skutečnou přírodní vědu.

Karel Rokitanský je autorem dlouhé řady vynikajících, objevených vědeckých prací. Jejich problematiku zpracoval tak, že mnohé zůstává v platnosti dosud. Jeho stěžejní prací byla "Učebnice patologické anatomie", dobře známá v celém světě. Karel Rokitanský geniálně odhadl budoucí směry vývoje lékařské vědy, je pokládán za duchovního otce tehdy vznikajících teoretických lékařských oborů - patologické fyziologie a lékařské chemie, zasloužil se o rozvoj histologie a soudního lékařství. Spolu s Josefem Škodou je zakladatelem tzv. druhé vídeňské lékařské školy, jejíž proslulost a světový věhlas byly založeny na spolupráci teoretiků a představitelů klinických oborů, na názorové jednotě, která umožňovala uplatňovat teoretické vědecké poznatky v lékařské praxi. Druhá, mladší vídeňsko-pražská škola znamenala odklon od romantického a idealistického lékařství, navázala na lékařské principy v té době se objevivší ve Francii, zdůrazňovala objektivní vědeckost, opírající se především o dvě zásady: o zásadu zjištění

patologicko-anatomického podkladu onemocnění a o zásadu objektivních a přesných vyšetřovacích metod, nezbytných pro stanovení klinické diagnózy.

Mezi nadšené stoupence a vyznavatele učení Jana Evangelisty Purkyně patřil také MUDr. František Cyril Kampelík, lékař, spisovatel, národní buditel, zakladatel spořitelny a průkopník družstevnictví. Studoval na vídeňské lékařské fakultě, kde právě vznikala tzv. druhá vídeňsko-pražská škola, a kde vychovávali posluchače v duchu vědeckého lékařství pokrokoví učitelé, lékaři a vědci, profesori Karel Rokitanský, Josef Škoda, Ferdinand Hebra a Josef Bérres. MUDr. František Cyril Kampelík prožil poslední léta svého života v Kuklenách, kde také 8. června 1872 zemřel. Kromě lékařské praxe se zabýval hospodářskými a kulturními problémy venkovského lidu a snažil se o jeho povznesení. V Hradci Králové vydal několik svých spisů, pojednávajících o otázkách politických, národnostních, jazykových, o spořitelnictví, o významu pojištění a o družstevnictví.

V 18. století neměl Hradec Králové ještě všeobecnou nemocnici, jaká již působila ve Vídni a v Praze. Při stavbě královéhradecké pevnosti bylo roku 1787 získáno místo pro posádkovou nemocnici vykoupením a demolicí tří domů "Na Hradě". Tento ústav sloužil jako vojenská nemocnice až do roku 1926.

Roku 1798 dalo město upravit pro chudé nemocné služebné jednu místnost v domě č. 56 vedle pivovaru v blízkosti Kozinky, který koupilo pro tyto účely. Při rozsáhlé epidemii cholery v roce 1832 tu byla zřízena místnost se šesti lůžky. Tato městská nemocnice byla roku 1844 při přestavbě pivovaru přeložena do domu č. 53 a roku 1857 byla prohlášena za veřejnou. V té době ve městě se čtyřmi tisíci obyvatel působilo pět lékařů a dva ranhojiči.

Ve válkách a za epidemií byly v nemocnici přeměňovány budovy škol, kasáren, jezuitská kolej apod. Za francouzské války roku 1805 byla vojenská nemocnice zřízena v gymnáziu a v hlavní škole na Velkém náměstí. Za epidemií cholery roku 1832 a 1849 byli nemocní ukládáni do jezuitské koleje a do vodních kasáren, kde ve světnicích leželo na 400 nemocných, z nichž jich i 16 denně umíralo. Nemocné ošetřovali vojenští a civilní lékaři. V celém hradeckém kraji bylo roku 1821 pouze šest doktorů lékařství, jeden doktor chirurgie a 45 ranhojičů. Ve válce roku 1866 byli ranění dopravováni z blízkých bojišť i do Hradce Králové a zde ošetřováni. Ošetřovatelská a lékařská služba ve velké bitvě u Hradce Králové byla nedostatečná, počet zdravotníků, lékařů a ošetřovatelů nemohl stačit. Do roku 1866 neproniklo do chirurgie dosud nic z poznatků antiseptiky a asepse, ani z prvních základů bakteriologie. Tehdejší medicína stála na prahu nové éry asepse a velkého rozmachu operačního. Joseph Lister právě v roce 1866 začal úspěšně používat kyselinu karbolovou a výsledky publikoval roku 1867, což znamenalo historický obrat pro chirurgii. Z hlediska chirurgie a traumatologie byla bitva roku 1866 u Hradce Králové obrovskou tragédií. V srpnu roku 1866 vykonal inspekční cestu po bojišti a návštěvu lazaretů, hlavně v Hradci Králové a Josefově, přednosta I. chirurgické kliniky ve Vídni prof. Johann Heinrich Dumreicher (učitel českého chirurga prof. MUDr. Eduarda Alberta) s doprovodem. O této cestě přednesl jednohodinový referát na schůzi vídeňského lékařského spolku 30. listopadu 1866. Výťah z této přednášky vyšel tiskem. V červnu roku 1867 se městské zastupitelstvo usneslo, že zřídí městskou všeobecnou nemocnici v obecním domě č. 98 v Dlouhé ulici. V listopadu téhož roku byla nemocnice vysvěcena a otevřena. Nemocní sem byli přestěhováni ze stavení u věže Kropáčky, které sloužilo jako vězení, útulek pro chudé a pro podobné účely.

Nemocnice v domě č. 98 byla úředně zrušena v březnu roku 1875. Pro nemocné byly potom upraveny dvě světnice v přízemním domku u domu č. 90, a vedle umrlčí komora.

Roku 1882 propukla v Hradci Králové velká epidemie neštovic, a proto byla postavena na hradbách u Labe dřevěná budova se čtyřmi místnostmi pro 24 nemocných, se světničkou pro ošetřovatele, kuchyňkou na ohřívání jídel, komůrkou na koupání a světničkou pro lékaře. V červenci roku 1884 vydalo místodržitelství nařízení o zřizování epidemických nemocnic ve městech. V Hradci Králové byla epidemická nemocnice postavena roku 1886 architektem Červenkou na Slezském Předměstí.

3. Nová veřejná nemocnice, první primáři, veřejné zdravotnictví

Konec 19. století přinesl pronikavé změny ve všech sférách života. Také v královéhradeckém zdravotnictví nastal výrazný pokrok předznamenaný otevřením nové všeobecné nemocnice.

Nová budova veřejné nemocnice byla postavena v letech 1885-1886 na pozemku u Malšovického mostu, který vybrala komise a o který požádal okresní výbor císaře prostřednictvím místodržitelství roku 1884. Stavbu provedl stavitel Josef Falta podle návrhu architekta Viktora Weinhengsta. Veřejná nemocnice arcivévodkyně Elišky na pravém břehu Orlice byla otevřena dne 31. března 1887.

Prvním primářem nové nemocnice byl jmenován Dr. Josef Potoček, účetním správcem František Hofman. V březnu roku 1889 byl ustanoven sekundářem nemocnice Dr. Otakar Klumpar. Ošetřovatelky byly zprvu civilní, ale od 1. prosince 1889 ošetřovalo nemocné pět šedých sester řádu sv. Františka Serafinského.

Primář Dr. Potoček zemřel předčasně 3. listopadu 1896. Jeho nástupcem se stal Dr. Klumpar, sekundářem byl jmenován Dr. Josef Morávek, který zemřel na tuberkulózu dne 9. dubna 1899 ve věku 33 let. Na jeho místo nastoupil Dr. Ladislav Tvrzský, později primář interního oddělení. (V Hradci Králové se konal dne 20. července 1890 sjezd ústřední jednoty českých lékařů. Při této příležitosti navštívili nemocnici četní významní hosté – Dr. Jaroslav Hlava, Dr. Vítězslav Janovský, Dr. Jan Mitvalský, Dr. Eduard Nessel, Dr. Moric Baštýř etc.).

Primář Dr. Klumpar působil v nemocnici deset let a zasloužil se o její vzestup a rozkvět. Za jeho vedení bylo zřízeno oční oddělení, kde pracoval vynikající odborný lékař Dr. Josef Hála od dubna roku 1903. Dr. Josef Hála zemřel mladý, dne 16. ledna 1906 na tuberkulózu. Mezi lékaři královéhradecké nemocnice byl v krátké době již třetí obětí této zákeřné choroby.

MUDr. Otakar Klumpar, vynikající praktický lékař, chirurg a porodník, výrazná osobnost veřejného a kulturního života, se narodil 25. února 1860 v Uherské Skalici. Od roku 1865 byl jeho otec ředitelem gymnázia v Hradci Králové. Otakar Klumpar vystudoval medicínu na pražské univerzitě. Po promoci v roce 1884 pracoval jako externista na chirurgii u prof. Weisse v Praze, v Brně jako sekundář v zemské nemocnici a v ústavu pro choromyslné. Porodnickou praxi získal u profesora Strenga v Praze a ve škole pro porodní asistentky v Olomouci. Od roku 1886 působil v Sobotce jako okresní lékař, od roku 1888 v Hradci Králové jako praktický a městský lékař, v letech 1897-1906 byl primářem okresní nemocnice.

MUDr. Klumpar již jako medik a spoluvůrce akademického spolku Dobroslav vynikal organizačními schopnostmi, byl průkopníkem pokrokových myšlenek, všeho ušlechtilého a uměleckého, neohroženě bojoval za právo, spravedlnost a opravdovou demokracii. Byl velmi oblíben u sociálně slabších vrstev, byl lékařem lidumilem a dobrodincem v nejlepší smyslu slova. Jako městský lékař pracoval ve všeobecné a epidemické nemocnici, dohlížel na zdravotní a hygienické poměry města, měl mnoho povinností v léčebné a preventivní péči, řadu funkcí a úkolů administrativních. Prosazoval pokrokové myšlenky a směry v politickém a hospodářském životě, ve vzdělání a v kultuře. Společně se svým přítelem JUDr. Františkem Ulrichem usiloval o blaho a rozkvět města. Podílel se na vzniku nejlepšího regulačního plánu Hradce Králové, pracoval jako stálý předseda Pokrokového klubu, zasloužil se o ustavení české strany pokrokové a o zvolení univ. prof. Drtiny poslancem za královéhradecký volební okres. Byl jedním ze zakladatelů městského muzea, Palackého čítárny, dívčího lycea, pensionátů Božena Němcová a Komenium. Aby podpořil stavební ruch ve městě, založil se společníkem cementárnu v Malšovících, avšak podnik ztroskotal. Jako hudebník působil ve Filharmonii a se svou ženou Marií organizoval akce na podporu krajkářství v podhůří Orlických hor. Zemřel 3. prosince 1915 ve stáří 55 let. Pohřeb měl slavný, noviny psaly o pohřbu doslova knížecím. Ačkoli sokolský průvod hejtmanství nepovolilo, u rakve v sokolovně stála čestná sokolská stráž. Smuteční proslovy byly cenzurovány. Zástupy lidí přišly do sokolovny, aby se s MUDr. Klumparem rozloučily, a provázely

jej až k nádraží, kde byla rakev naložena do vlaku a odvezena do Žitavy ke zpopelnění podle přání zesnulého. Na celém Pražském Předměstí byla po dobu smutečního průvodu rozsvícena elektrická světla jako projev úcty, poděkování a vděčnosti celého města. Osobnost a dílo MUDr. Otakara Klumpara, významné osobnosti dějin města Hradce Králové, připomíná název jedné z ulic v centru města.

Ke konci 19. století se v nezmenšené míře projevovaly důsledky řady hygienických problémů a nedostatků v pevnostním Hradci Králové. V roce 1893 vrcholila čtvrtá evropská pandemie cholery, nemoci původně asijské, přenesené do Evropy v první polovině 19. století. Před hrozícím choleroým nebezpečím varoval purkmistrovský úřad v Hradci Králové vyhláškou ze dne 29. července 1892. Upozornil na provádění prohlídek bytů a domů zdravotní epidemickou komisí, ustavenou roku 1889, v níž pracoval městský lékař Dr. Klumpar. Dochované zprávy epidemické komise dokládají nevyhovující stav městské hygieny.

V pevnostním Hradci Králové panovaly velmi špatné hygienické a zdravotní poměry. Celé město tvořilo 272 domů uzavřených uvnitř rozsáhlých fortifikací, obyvatelé žili v přeplněných bytech. Zapáchající záchody se starodávnými žumpami se nacházely na tmavých dvorcích, vodovod a kanalizace neexistovaly, městské studny byly infikované. Běžným onemocněním byl břišní tyfus a infekční choroby.

Stavba kanalizace byla zahájena roku 1894, pitná voda pro město zavedena roku 1899 ze dvou studní v Plotištích. O deset let později byl vybudován přívod užitkové vody ze studny v parku mezi Labem a Orlicí.

Pokrok komunální hygieny v Hradci Králové významně ovlivnil MUDr. Leopold Batěk, který se svou více než třicetiletou prací pro město podílel na rozvoji zdravotnictví a kultury.

Leopold Batěk se narodil v Náchodě 4. října 1850 a od kvinty studoval na královéhradeckém gymnáziu, kde byli jeho spolužáky František Ulrich, později starosta města, a Otakar Klumpar, později městský lékař a primář nemocnice. Přátelství L. Baťka, F. Ulricha a O. Klumpara přetrvalo po celý jejich život.

MUDr. L. Batěk se po studiích a praxi vrátil do Hradce Králové v době začátku velkých stavebních proměn města. Působil zde jako odborný lékař pro nemoci nervové a jako lékař železniční a soudní. V letech 1902 - 1927 byl šestkrát zvolen do městské samosprávy, kde pracoval ve zdravotním a kulturním referátu. Vykonal mnoho záslužné práce v oblasti komunální hygieny, zdravotní osvěty a zdravotní výchovy. Byl vynikajícím rétorikem, nadšeným zastáncem a propagátorem pokrokových názorů a směrů v lékařství. Podařilo se mu překonat obtíže a řešit některé zásadní otázky veřejného zdravotnictví, jehož rozvoj ve městě nastal až po zrušení pevnosti.

MUDr. L. Batěk působil na veřejnost zdravotně-výchovnými přednáškami, publikovanými také v denním tisku. Z řady zásadních otázek veřejného zdravotnictví postavil na přední místo problém výživy nejmenších dětí, neboť v tehdejší době umírala více než pětina všech narozených dětí do jednoho roku života. Z nich většina zemřela v důsledku nesprávné výživy a špatných sociálních poměrů, a také v důsledku naprosté nevědomosti rodičů v otázkách výživy dítěte, v důsledku předsudků a pověr.

MUDr. L. Batěk vydal roku 1909 publikaci "Ochrana kojenců, důležitý hygienický a sociální úkol měst". Podle vzoru Francie a Anglie založil v Hradci Králové roku 1910 poradnu pro matky s dětmi, první dětskou poradnu nejen v Čechách, ale v celém Rakousku. Prosadil zřízení mlékárny na výrobu mléka pro děti, které bylo vyráběno ve čtyřech družích a dodáváno do škol, cenově přístupné i těm nejchudším.

Bohatá a činorodá kulturní činnost MUDr. L. Baťka zasahovala do mnoha oblastí. Podílel se na založení chlapecké výchovny, Palackého čítárny, zřízení dívčího lycea, jako předseda Okresního osvětového sboru stál v čele komise pro stavbu nového gymnázia, podílel se na všech kulturních

akcích ve městě. Velmi se zasloužil o povznesení a rozkvět divadelního umění ve východních Čechách, vedl dlouhá léta společnost Alliance francaise: Snažil se o kulturní povznesení obyvatel města, podporoval lidové vzdělávání, uskutečnil první univerzitní přednáškové extenze v Hradci Králové. Zemřel 15. ledna 1936 v Hradci Králové.

MUDr. Leopolda Bařka, čestného občana města Hradce Králové, připomíná od roku 1990 obnovený název Bařkova náměstí.

4. Modernizace královéhradecké nemocnice, preventivní lékařství

Doba na přelomu 19. a 20. století přinářela převratné změny a zásadní obrat ve všech lékařských oborech. Vznikala mikrobiologie, imunologie a sérologie, objev Roentgenových paprsků v roce 1895 nalezl rychlé uplatnění v medicíně, chirurgie se podřídila zásadám antiseptiky a aseptiky. Začaly se objevovat a rozšiřovat nové možnosti prevence, diagnostiky a terapie nemocí.

Královéhradecká nemocnice brzy nedostačovala, její správa již v polovině prvního desetiletí nového století pomýřlela na vybudování většího úřtavu. V červenci roku 1905 rezignoval na funkci primáře nemocnice MUDr. O. Klumpar a na jeho návrh se vedení nemocnice rozhodlo svěřit místo primáře chirurgovi. Nová doba přinářela nové úkoly a kladla velké nároky na osobu primáře.

Nástupcem MUDr. Klumpara se stal MUDr. Bedřich Honzák, sekundář a asistent chirurgické kliniky profesora Maydla, žák gynekologické školy profesora Pawlíka.

Na počátku 20. století si chirurgie jako stěžejní lékařský obor teprve pozvolna a obtížně získávala důvěru. Bedřich Honzák byl jedním z mnoha Maydlových žáků, dobře vycvičených, zručných chirurgů, kteří odcházeli z pražské kliniky do celých Čech, aby na venkově usilovali o obecné uplatnění soudobé moderní chirurgie, založené na zásadách aseptiky a antiseptiky, využívající nové techniky a nových diagnostických a léčebných možností.

MUDr. Bedřich Honzák po devítiletém působení na pražské chirurgické klinice nastoupil v lednu roku 1906 místo primáře a ředitele nemocnice v Hradci Králové. Zpočátku zastával práci chirurga, porodníka a internisty zároveň, tak jako předchozí dva primáři. Náročnou službu ztěžovaly nevyhovující materiální a technické podmínky. Nemocniční budova na břehu řeky Orlice, původně se 74 lůžky, měla od roku 1898 vodovod pro užitkovou vodu, troje láně pro nemocné, od roku 1903 operační sál pro čisté operace, původní operační sál v přízemí pro převazy a septické operace. V roce 1903 byla vybudována kanalizace, splachovací záchody a nově vydlážděn dvůr. Pitná voda byla zavedena pouze do suterénu v roce 1905. V nemocnici byl stálý nedostatek lůžek, chybělo základní vybavení, nástroje, sterilizační přístroje, svítilo se petrolejovými lampami, operační sál měl pouze denní boční světlo atp. V roce 1906 obdržela nemocnice na žádost vedení částku 9 tisíc korun od okresního výboru, za kterou bylo pořízeno nové chirurgické a gynekologické instrumentarium, operační stůl, sterilizační přístroje systému Skrbek-Krčil, byl zřizen aseptický operační sál a zaveden telefon do bytu primáře a sekundáře.

Primář MUDr. Honzák napsal do listu Ratibor v roce 1911 článek s názvem "Třetí kriminál královéhradecký", jímž reagoval na kritický fejeton J. S. Machara, týkající se velmi špatných zdravotních poměrů v královéhradecké nemocnici, a na ohlasy v tisku.

Okresní výbor již v roce 1908 rozhodl, že se bude stavět nová nemocnice. K uskutečnění plánů na rozšíření stávající budovy a na postavení nové nemocnice dořlo až po první světové válce.

Primáři Honzákovi se postupně podařilo realizovat podstatné změny, které byly výchozím předpokladem k rozvoji medicíny a k modernizaci nemocniční péče. Usiloval především o zlepšení pracovních podmínek, o osamostatnění chirurgie, vnitřního lékařství a dalších oborů, o zvýšení počtu odborných lékařů a o vytvoření samostatných odborných oddělení. Když do nemocnice nastoupil, musel zastat všechnu práci sám s jedním sekundářem. Po roce 1909 měl již dva spolupracovníky, sekundáře MUDr. Leopolda Rejmánka a ordináře MUDr. Ladislava Tvrzského. Čtvrtým lékařem v nemocnici byl MUDr. Saska na očním oddělení. U primáře Honzáka vykonávalo

práci sekundáře mnoho znamenitých lékařů, působících později v Hradci Králové a v dalších místech po celé republice, např. porodník MUDr. Jetmar v Hradci Králové, MUDr. Petera a MUDr. Smetana v Kuklenách, MUDr. Wisinger v Černilově, MUDr. Rufer v Tanvaldu, MUDr. Pažout v Prostějově, MUDr. Fiala v Užhorodě.

Primář Honzák byl vynikajícím operatérem, oblíbeným chirurgem a lékařem v celých severovýchodních Čechách. Úspěšně prováděl řadu na svou dobu pozoruhodných chirurgických výkonů, rozličných a náročných operací ortopedických, gynekologických a urologických. Věnoval se také dětské chirurgii, od roku 1909 se v Hradci Králové stále častěji operovaly vrozené vady.

Modernizace královéhradecké nemocnice umožnila účastnit se soutěže českých venkovských nemocnic, vedených primáři, žáky profesorů Maydla a Pawlíka. Na severovýchodě Čech bylo více nemocnic než v jiných českých oblastech. V bývalém hradeckém kraji měl skoro každý soudní okres svou nemocnici a jen na území královéhradecké župy jich působilo šest. Postupně i sem nastoupili primáři chirurgové, ústavy se modernizovaly a jejich činnost byla velmi úspěšná.

První světová válka znamenala pro lékaře léta vyčerpávajícího pracovního zatížení. Počet ošetřovaných sice poklesl, ale přibýlo těžkých onemocnění. Bylo nutné bojovat s válečnými infekcemi, především s hrozící cholera. Z tohoto důvodu byl v roce 1915 postaven provizorní barák se čtyřmi vchody, který ulehčil chodu nemocnice a pomohl zadržet a lokalizovat nebezpečné infekce - skvrnitý a břišní tyfus, záškrť, úplavici, neštovice, v roce 1918 pak těžkou epidemii chřipky. Ke konci války byla zřízena letní lehárna pro nemocné tuberkulózou.

V pohnutých válečných letech klesl počet zaměstnanců nemocnice na minimum, zhoršovalo se zásobování, nefungovala plynárna, sterilizace byla obtížně zajišťována pomocí Thursfieldova desinfekčního přístroje a lihových aparátů. Přesto nemocnice pracovala dále, chirurgické a gynekologické operace byly prováděny v rozsahu nezbytně nutném dokonce pro celý kraj, v němž primáři chirurgové vykonávali vojenskou službu.

Za války a v období poválečném se vlivem válečných útrap a podvýživy mezi obyvatelstvem velmi rozmáhala tuberkulóza. O boj proti této zákeřné chorobě se v Hradci Králové zasloužil MUDr. Josef Vanický, před válkou obvodní lékař v Kuklenách a na Pražském Předměstí. Po válce se věnoval sociálně-zdravotní péči a léčbě tuberkulózy. V roce 1919 byl hlavním iniciátorem založení odboru Masarykovy ligy proti TBC v Hradci Králové.

MUDr. Josef Vanický celá léta trpělivě, energicky a neúnavně probojoval cestu pokrokovým myšlenkám a směrům a realizoval je v praxi. Ve svých nesčetných veřejných přednáškách ve městech a na venkově seznamoval se zásadami boje proti tuberkulóze a s působností Masarykovy ligy. V roce 1921 poskytlo město v městském domě ve Střelecké ulici místnosti odboru Masarykovy ligy proti tuberkulóze a odboru Ochrany matek a dětí. Byla zde zřízena protituberkulózní poradna, vybavená rentgenem a horským sluncem, poradna pro kojence a matky, poradna pro choroby pohlavní a útulek pro nemajetné rodičky. Dva roky vydržovala tyto poradny a útulek Masarykova liga a odbor Ochrany matek, v roce 1923 byly převzaty do správy okresu jako Okresní ústav zdravotně-sociální péče, jehož ředitelem byl jmenován MUDr. Josef Vanický, odborný lékař pro choroby vnitřní. MUDr. Vanický zamýšlel vybudovat v Hradci Králové ústav s nejdůležitějšími zdravotně-sociálními poradnami. Postupně byly otevřeny poradny pro školní a předškolní mládež, pro volbu povolání, pro těhotné ženy, sportovní, sňatková, zubní s ambulatoriem. MUDr. Vanický vedl poradnu protituberkulózní, pro předškolní a školní mládež, pro volbu povolání a sňatkovou. Kládl důraz na vybudování instituce školního lékařství pro celý královéhradecký okres k uskutečňování systematické preventivní péče o děti. Snažil se o izolaci dětí v tuberkulózních rodinách a o jejich ochranu před nemocí. Díky jeho péči bylo v dětském domově na Slezském Předměstí vyhrazeno pět lůžek pro zdravé děti z rodin, kde nebylo možné izolovat zdroj tuberkulózní infekce. Zavedl organizaci zubní péče u školních dětí, povinnost přesného hlášení porodních asistentek v okrese o nově narozených dětech, v rodinách tuberkulózních povinnost včasné kalmetizace kojenců.

Po první světové válce postrádala královéhradecká nemocnice stále více dostatečný počet lůžek. Infekční pavilon, provizorně postavený na války, dosloužil, náhradu za jeho lůžka poskytla až nástavba druhého patra nemocnice v letech 1922-23. Zároveň byly provedeny nutné úpravy v budově. Bylo zavedeno ústřední topení, rozvedena teplá voda, upraveny operační sály, pokoje pro nemocné a sociální zařízení, byly vyměněny staré postele, prádlo, přikrývky, žíněnky atp. V roce 1924 fungovala již nemocnice plně v nových poměrech a měla k dispozici 213 lůžek. Na počátku roku dostala dokonalejší rentgenový přístroj, koncem roku primář Honzák prosadil zřízení samostatného oddělení pro choroby ušní, nosní a krční pod vedením primáře MUDr. Václava Tesaře. Po válce nastalo oživení a rozvoj ve všech oborech, také ve zdravotnictví. Nově vytvořené ministerstvo zdravotnictví a nové zákony dávaly lékařům naději, že budou odstraněny dosavadní nedostatky v péči o nemocné. Snahy lékařů o zlepšení a nápravu byly novými správami nemocnic přijímány s velkým porozuměním.

Avšak naděje, že vedle dobře zařízených okresních nemocnic budou vybudovány větší krajské nemocnice s odbornými odděleními, vybavené veškerou moderní technikou, prosekturou a vědeckými pracovními, brzy pohasla. Stát poskytoval finanční pomoc především Slovensku, Podkarpatské Rusi a Těšínsku, kde byla zdravotní péče velmi zanedbaná. Vybudování velké krajské nemocnice v Hradci Králové nebyly příznivě nakloněny ani okolní lokálně patriotické okresy, a tak okresní správní komise musela spoléhat jen na vlastní síly a na svépomoc. Roku 1925 bylo definitivně rozhodnuto o stavbě nové nemocnice.

5. Nová okresní nemocnice, vytváření předpokladů vzniku lékařské fakulty

Nová nemocnice byla projektována Ing. arch. B. Adámkem na podkladě rozvrhu a požadavků lékařů, které byly schváleny okresním zastupitelstvem a úřady. Místo pro nemocnici na levém břehu Labe pod jeho soutokem s Orlicí umožňovalo budovat celý ústav najednou, mělo vhodné okolí a nebylo příliš vzdáleno od centra města a od nádraží. Se stavbou bylo započato 21. dubna 1926, nemocnice byla otevřena 4. listopadu 1928, provoz v ní zahájen 12. listopadu. Stará nemocnice měla čtyři oddělení, v nové nemocnici bylo šest samostatných oddělení. Oddělení pro chirurgii, gynekologii a porodnictví vedl primář MUDr. Bedřich Honzák, interní oddělení s kožními a venerickými nemocemi primář MUDr. Ladislav Tvrzský, oční oddělení primář MUDr. Josef Saska, ušní, nosní a krční oddělení primář MUDr. Václav Tesař, infekční oddělení spojené s prosekturou primář MUDr. Antonín Fingerland. Samostatnou ústřední rentgenologickou stanici vedl primář MUDr. Otakar Müller. V nemocnici bylo tudíž sedm primářů. Ještě v roce 1928 se osamostatnilo oddělení gynekologicko-porodnické vedené primářem MUDr. Jaroslavem Jungem.

Rozčlenění práce do samostatných odborných oddělení umožňovalo řádné, odborné ošetření nemocných. Při práci klinické a operativní bylo nezbytně třeba intenzivně spolupracovat s rentgenologem a s prosekturou jak po stránce diagnostické, tak terapeutické. Primář Honzák viděl budoucnost venkovských nemocnic právě v takto odborně uspořádaném typu nemocnice, pro nějž se rozhodl na základě svých dlouholetých zkušeností. Podařilo se mu nejen uvést chirurgii na odpovídající vysokou úroveň, ale také zároveň uskutečnit vybudování nové moderní nemocnice, položit základy a vytvořit předpoklady k jejímu dalšímu rozvoji. Nová nemocnice se stala středem pozornosti odborné i laické veřejnosti a po jejím otevření je navštívilo mnoho zájemců, které zaujalo zařízení a provoz. Dne 24. května 1929 se dostalo nemocnici pocty nejvyšší, na návštěvu přijel první prezident Československé republiky T. G. Masaryk v doprovodu předsedy vlády Udržala a zemského prezidenta Kubáta.

Brzy po otevření nemocnice, dne 11. prosince 1928, ji navštívil ministr zdravotnictví dr. Jozef Tiso.

MUDr. Bedřich Honzák byl velmi obětavým, čestným a svědomitým lékařem, těšil se velké vážnosti a oblibě pro své operátorské umění, odborné vědomosti a ušlechtilé jednání. Pracoval usilovně až do konce svého života. Zemřel doma po krátkce trávající plicní nemoci dne 19. listopadu 1933 a byl

pochován na pouchovském hřbitově. Účast tisíců lidí z východních Čech i z Moravy na pohřebním průvodu u katedrály sv. Ducha přes Pospíšilovu třídu na Pouchov byla projevem mimořádné úcty a vděčnosti vzácnému a ušlechtilému člověku, významnému chirurgovi, vynikajícímu lékaři, řediteli královéhradecké nemocnice MUDr. Bedřichu Honzákovi.

Primář MUDr. Bedřich Honzák věnoval veškeré své síly vybudování moderní královéhradecké nemocnice, která se v dalších letech stala renomovaným medicínským centrem s širokou působností.

O rozvoj města, vzestup veřejného zdravotnictví a položení základů lékařského vzdělávání se zasloužili MUDr. Otakar Klumpar a MUDr. Leopold Batěk, přátelé a spolupracovníci starosty JUDr. Františka Ulricha.

V prvním desetiletí tohoto století mluvil a psal ve svých Katolických povídkách český básník Josef Svatoopluk Machar o městě Hradci Králové jako o budoucí metropoli pokroku na českém východě a sídle třetí české univerzity. Vyzdvihl zásluhy starosty JUDr. Ulricha o pokročilost Hradce Králové a zásluhy MUDr. Klumpara o pokrokovost města.

Josef Svatoopluk Machar se narodil 29. února 1864 v Kolíně. Jeho tvorbou pronikaly příznačné vlastnosti - kritika, analýza, souzení, často pesimismus. Od roku 1889 do roku 1918 pracoval na žil J. S. Machar ve Vídni, v letech 1919 - 1924 byl generálním inspektorem čs. vojsk, kde získal zásluhy hlavně o mravní stránku čs. branné moci. Od roku 1909 několikrát navštívil Hradec Králové, kde měl mnoho přátel a příznivců. Jeho dvě dcery, Sylva a Jiřina, studovaly na královéhradeckém lyceu a byly ubytovány v pensionátu Božena Němcová. Dcera Sylva se později stala budovatelkou a ředitelkou ošetrovatelských škol v Praze.

Základ lékařskému vzdělávání v Hradci Králové položil MUDr. Josef Vanický, průkopník preventivního lékařství v Československu. Věnoval se sociálně-lékařským problémům, založil a vedl dlouhá léta sociálně-zdravotní ústav v Hradci Králové, první toho druhu v republice, mnoho cestoval a udržoval stálé kontakty s pražskou klinikou prof. Hynka a s dalšími lékařskými centry doma i v cizině, hlavně v Německu a ve Švýcarsku. Spolupracoval s konferencemi preventivního lékařství od jejich zahájení v Olomouci roku 1931, podílel se na vypracování směrnic pro poradenství v oblasti tuberkulózy a sociálních chorob.

Zasloužil se o návrh zákonů a zásad řešení celostátních preventivních otázek. Zamýšlel zřídit v Hradci Králové odbornou školu pro sociální pracovníce.

MUDr. Vanický chtěl, aby se Hradec Králové stal centrem dalšího vzdělávání praktických lékařů z celých severovýchodních Čech, navrhoval, aby na uvolněná místa primářů v královéhradecké nemocnici byli přijímáni docenti. Pro tuto svou myšlenku získal členy okresního a nemocničního výboru Josefa Vaňka, redaktora, a Františka Šafránka, politika, agronoma a majitele statku v Čistěvsi. Jejich zásluhou se podařilo návrh MUDr. Vanického realizovat v roce 1934.

Zásadní význam pro vytvoření předpokladů vzniku lékařské fakulty měl příchod MUDr. Antonína Fingerlanda na místo primáře infekčního oddělení a zároveň na místo primáře na nově zřízené prosektuře na podzim roku 1928.

MUDr. Antonín Fingerland se narodil v Jičíně 26. února 1900. Po maturitě na jičínském klasickém gymnáziu v roce 1918 studoval na pražské lékařské fakultě. Od studentských let pracoval v patologicko-anatomickém ústavu profesora Hlavy až do odchodu do Hradce Králové roku 1928.

V Hradci Králové měl nový primář zpočátku velmi těžké pracovní a životní podmínky. Negativní přístup odborné a laické veřejnosti k práci prosektury měl za následek nepřízeň nadřízených úřadů, ale MUDr. Antonín Fingerland, žák pražské školy profesora Hlavy, dovedl překonat obtíže a překážky. V krátké době zavedl řád a pořádek na obou odděleních. Vybudoval účelně a systematicky pracoviště na prosektuře, zavedl vědecké pracovní postupy histologické a bakteriologické. Na infekčním oddělení byli pacienti řádně přijímáni, izolováni a léčeni podle

vědeckých pravidel. Rychlý vzestup úrovně obou pracovišť zaznamenávají výroční zprávy nemocnice do roku 1935.

V prvních dvou letech se musel primář MUDr. Fingerland věnovat plně práci na odděleních, od roku 1930 však začal působit v lékařské župě severovýchodních Čech. Podařilo se mu zreformovat její činnost tak, že místo původního obsahu spolkových schůzí, pojednávajících hlavně o stavovských otázkách, byly zavedeny pravidelné odborné schůze, pořádané tzv. vzdělávacím odborem lékařské župy, jehož byl MUDr. Fingerland iniciátorem. Podporu jeho snahám poskytovali MUDr. J. Vanický a MUDr. L. Batěk ze starší generace lékařů, z vrstevníků pak MUDr. Janoušek, primář kožního oddělení, a MUDr. Šťastný, praktický lékař v Jaroměři.

Na tyto odborné schůze, pořádané jednou měsíčně, byli zváni jako přednášející mladí vynikající pracovníci, např. pozdější akademik prof. Charvát, prof. Ant. Vančura a řada jiných. V říjnu roku 1932 přednesl v Hradci Králové jako host dvě sdělení doc. MUDr. Jan Bedrna. MUDr. A. Fingerland se znal s doc. Bedrnou ze studií na lékařské fakultě. Věděl, že by se rád vrátil do Čech z Moravské Ostravy, kde od roku 1933 zastával místo primáře chirurgického oddělení. Když náhle a nečekaně zemřel primář MUDr. Bedřich Honzák v listopadu roku 1933 ve věku nedožitých 63 let, byl vypsán konkurs na obsazení chirurgického primariátu, ve kterém byl zvolen doc. MUDr. Jan Bedrna.

MUDr. Jan Bedrna se narodil 16. září 1897 v Českém Brodě v rodině učitele. Po maturitě na gymnáziu v Kolíně roku 1916 poznal útrapy první světové války. Studium na lékařské fakultě v Praze ukončil roku 1923. Pracoval u profesora Kukuly v Praze, později na chirurgické klinice prof. Petřivalského v Brně. Habilitován byl v roce 1931. Po ročním působení na chirurgickém oddělení v Ostravě nastoupil dne 1. dubna 1934 místo primáře chirurgického oddělení okresní všeobecné nemocnice v Hradci Králové.

Doc. MUDr. Jan Bedrna byl všeobecným chirurgem, vzácným odborníkem. Jak to odpovídalo současnému vývoji vědy a oboru, soustředil se postupně během svého života na některé úseky chirurgie. Ovládal dokonale a mistrně břišní chirurgii, traumatologii a urologii, rychle zaváděl teoretické poznatky do praxe, zaměřoval se na nosné směry v chirurgii. Otevřel cestu kardiouchirurgii u nás, provedl první srdeční operace v Československu. Zasloužil se o československou neurochirurgii, upřesnil diagnostiku a operační techniky výhřezu meziobratlové ploténky.

Jeho blízkými spolupracovníky v této problematice byli MUDr. Anna Mazačová–Procházková, odborná lékařka chorob nervových a duševních, ordinářka na interním oddělení, a MUDr. Jaroslav Vavrda, později primář ortopedie.

Díky neobyčejné pílí a houževnatosti doc. Bedrny stoupal rok od roku význam hradeckého pracoviště. Po nástupu na místo primáře provedl některé změny na chirurgickém oddělení, vybavil je novým instrumentariem pro neurochirurgii a urologii. Již v polovině roku 1934 fungovalo na pracovišti pododdělení pro urologii.

V roce 1935 byla zřízena ošetřovatelská škola, v níž vyučovali primáři jednotlivých oddělení nemocnice. Původní budova pro řádové sestry stála na dvoře nemocnice u Orlice, novou budovu vystavěl řád šedých sester několik let před druhou světovou válkou vedle tehdejší koželužské školy. Zřídil v ní vlastní školu pro řádové i civilní ošetřovatelky, která měla dva ročníky a v každém deset řádových a dvacet civilních adeptek. Až do konce války byl ředitelem doc. MUDr. Vladimír Ulrich. Anatomii, patologii a infekčním nemocem vyučoval MUDr. Antonín Fingerland, který po válce zastával místo pedagogického ředitele školy. Řádová škola byla zrušena roku 1948. Obětavé řádové sestry musely odejít a fyzicky pracovat v Broumově, později v sociálním ústavu v Kuksu.

Řád šedých sester vykonal pro královéhradeckou nemocnici a pro její přeměnu na fakultní nemocnici velmi mnoho práce zasluhující úctu a uznání.

V roce 1936 rozhodlo okresní zastupitelstvo o stavbě nového dvojpatrového pro gynekologicko-porodnické a dermato-venerologické oddělení na místě proti chirurgicko-gynekologické budově. Ještě než byla nová budova dokončena, zemřel dne 5. prosince 1937 první primář samostatného gynekologicko-porodnického oddělení v Hradci Králové MUDr. Jaroslav Jung ve věku 41 let. Jako znamenitý odborník byl vyhledáván pacientkami celého kraje a byl oblíben jako lékař i jako člověk pro svou skromnost a milou povahu. Měl srdeční chorobu a přes své zhoršující se obtíže se obětavě staral o zřízení nového pavilonu. Jeho pohřeb se konal z nádvoří nemocnice za účasti úřadů, vojenských složek a obrovského počtu bývalých pacientek a jejich rodin.

Na místo primáře gynekologicko-porodnického oddělení nastoupil dne 22. března 1938 vynikající odborník doc. MUDr. Jan Maršálek, který přišel do Hradce Králové s bohatými zkušenostmi z brněnské kliniky a z ciziny. Nový dvojpatrový pro gynekologicko-porodnické a dermato-venerologické oddělení, slavnostně otevřený 18. června 1938, byl pokládán za nejmodernější a nejdokonaleji vybavený v té době v celém státě. V roce 1947 byl potom pojmenován "Pavilon primáře dr. Jaroslava Junga".

V roce 1938 odešel do výslužby primář MUDr. J. Saska a oční oddělení vedla prozatímně asistentka MUDr. Styblíková až do nástupu nového primáře, doc. MUDr. Jiřího Franty.

V roce 1938 přišel z Bratislavy do královéhradecké nemocnice doc. MUDr. Jaroslav Vavrda a pracoval nejprve jako konziliář pro ortopedii, později byl ustanoven primářem samostatného ortopedického oddělení.

Od roku 1934 se konaly odborné schůze lékařů, kteří si je velmi oblíbili a nazývali je "perličky", každých 14 dní. Přednášeli na nich lékaři hradečtí i pardubičtí, přicházeli s novými teoretickými a praktickými poznatky a zkušenostmi a publikovali je v odborném tisku. Nesmírný význam pro královéhradeckou nemocnici měla práce a působení doc. MUDr. J. Bedrny. V tématech jeho přednášek na lékařských schůzích před válkou byly naznačeny příští směry vývoje chirurgických oborů v Hradci Králové. Pravidelné schůze pokračovaly ještě na začátku války, byly zastaveny, až když se o ně začalo zajímat gestapo. Ve válečných letech byla činnost vzdělávacího odboru utlumena. Životem zaplatili svou neohroženost a odbojovou činnost doc. MUDr. Jiří Franta, člen okresního a nemocničního výboru Josef Vaněk a mladý, nadějný rentgenolog MUDr. Karel Milostný.

Nemocnice poskytovala za okupace pomoc českým lidem i pronásledovaným, velké nebezpečí hrozilo i doc. MUDr. Bedrnovi a dalším lékařům a zaměstnancům.

III. VZNIK LÉKAŘSKÉ FAKULTY V HRADCI KRÁLOVÉ

Myšlenka založení hradecké lékařské fakulty se opírala o předválečné působení okruhu lékařů činných ve vzdělávacím odboru královéhradecké lékařské župy, především MUDr. Antonína Fingerlanda a doc. MUDr. Jana Bedrny.

V předválečném desetiletí se královéhradecké lékařské prostředí povzneslo na vysokou odbornou úroveň, v nemocnici působilo šest docentů na místech primářů. Již před válkou se objevily zmínky o vhodnosti zřízení univerzity a lékařské fakulty v Hradci Králové, o nichž se diskutovalo v Praze. Myšlenkou na zřízení přírodovědecké fakulty v Hradci Králové se zabýval univ. prof. dr. František Ulrich, který zahynul za okupace.

Ve válce byl léčen na oddělení doc. dr. Bedrny univ. prof. dr. Bohuslav Bouček, jenž se účastnil příprav ke zřízení lékařské fakulty. Poznal vynikající úroveň královéhradecké nemocnice, která se vyrovnala úrovni univerzitních klinik. O možnostech zřízení lékařské fakulty probíhaly tajné rozhovory a jednání s doc. dr. Maršálkem a doc. dr. Bedrnou, s účastí ředitele nemocnice ve Zlíně dr. B. Alberta a ředitele Státního zdravotního ústavu doc. dr. B. Vacka, kteří byli také pacienti královéhradecké nemocnice. Před vypuknutím květnové revoluce proběhlo poslední jednání

v bytě doc. dr. Bedrny s účastí paní dr. Bedrnové a všech výše jmenovaných. Po uvážení všech předpokladů vybrali Hradec Králové a Plzeň jako sídla dvou nových lékařských fakult v poválečném Československu.

Vývoj událostí týkajících se vzniku lékařské fakulty v Hradci Králové probíhal po revoluci velmi rychle. Ve druhé polovině května odjel doc. dr. Maršálek do Prahy, kde se od rektora UK prof. dr. J. Bělehrádka dozvěděl o příznivém přijetí návrhu na zřízení lékařské fakulty v Hradci Králové vládou a Lékařskou fakultou UK v Praze i předsedou Národní rady prof. Albertem Pražákem. Doc. dr. Maršálek referoval o výsledku cesty do Prahy hned po návratu na schůzi primářů. Návrh primářů na zřízení fakulty oznámil předsedovi a místopředsedovi revolučního národního výboru, dr. Šklíbovi a dr. Prokešovi. Na společné schůzi primářů a zástupců revolučního národního výboru byla 28. května 1945 vytvořena komise k zajištění dalšího postupu, jejímiž členy byli doc. Maršálek a doc. Bedrna. Po jednání doc. Bedrny v Praze se dne 8. června 1945 konala památná schůze revolučního místního národního výboru, které předsedal dr. Antonín Prokeš. Primáři doc. MUDr. Bedrna, doc. MUDr. Maršálek a doc. MUDr. Vavrda se účastnili jako hosté. Na této schůzi přednesl doc. Bedrna proslov, který obsahoval návrh za zřízení lékařské fakulty v Hradci Králové, jež by mohla být základem pro celou univerzitu. Návrh byl jednomyslně schválen a zvolena šestičlenná komise, sestávající ze čtyř zástupců politických stran a dvou primářů, doc. Bedrny a doc. Maršálka, která byla pověřena realizací návrhu. Brzy potom byl návrh přijat ONV a vydán Pamětní spis, který obsahuje vylíčení užitečnosti decentralizované lékařské fakulty a úplné univerzity. Pamětní spis byl zvláštní delegací doručen do Prahy. Povzbudivé přijetí kalil přístup ministerstva školství, které v nepřítomnosti ministra školství vyslovilo pochybnosti o připravenosti prostředí. Delegace byla odkázána na vysokoškolský odbor ministerstva školství a osvěty, kde byla seznámena s pokynem ministra školství, který vydal před svým odjezdem, aby byla v Hradci Králové zřízena úplná lékařská fakulta s ústavy a ročníky teoretickými i klinickými. Rektor UK prof. dr. Bělehrádek souhlasil s obsahem Pamětního spisu, potvrdil, že je počítáno s úplnou fakultou. Sdělil také kladné stanovisko prezidenta republiky dr. E. Beneše.

Poválečná situace ve vysokém školství byla kritická, revoluční nálada a obrovský nával studentů na vysoké školy vyvolávaly znepokojení, zkreslené úvahy a představy o řešení problémů. Postupně se vytvářela příznivá nálada veřejnosti, oporu Hradci Králové poskytoval rektor UK Praha prof. dr. Bělehrádek.

Dne 3. července 1945 byl v Hradci Králové vyhotoven zakládací protokol nové lékařské fakulty na základě jednání zástupců ministerstva školství, rektora UK v Praze, děkana a zástupců pražské Lékařské fakulty. Hradec Králové zastupovali jmenovaní členové místního a okresního národního výboru a zástupci primářského sboru nemocnice. Hradecká delegace dále jednala se zemským národním výborem a s ministrem zdravotnictví dr. Procházkou. Ministr národní obrany arm. gen. Svoboda projevil velké porozumění a přislíbil uvolnění budovy velitelství armádního sboru v Hradci Králové pro potřeby lékařské fakulty.

Ministr školství a osvěty prof. dr. Zdeněk Nejedlý přípisem ze dne 7. srpna 1945 zmocnil Lékařskou fakultu UK v Praze k provedení všech potřebných opatření ke zřízení lékařské fakulty v Hradci Králové. Ministerstvo školství požádalo o urychlení přípravných prací, aby odbočka mohla zahájit činnost již počátkem zimního semestru 1945-46.

Základní význam mělo ovšem přijetí královéhradecké delegace prezidentem republiky dne 10. srpna 1945, který přivítal myšlenku zřízení lékařské fakulty v Hradci Králové, jež by mohla být základem úplné univerzity. V polovině srpna 1945, kdy se příznivě vyjádřilo i ministerstvo financí a zdravotnictví, měl děkan pražské Lékařské fakulty dr. Čančík již připraven seznam docentů pro hlavní obory na lékařské fakultě v Hradci Králové. Akční výbor mediků provedl v srpnu zjištění počtu zájemců o studium v Hradci Králové, nezávazně se přihlásilo asi 450 studentů.

Dne 28. srpna 1945 pověřil děkan pražské lékařské fakulty zastupováním na královéhradecké pobočce prof. MUDr. Bohuslava Boučka, ministerstvo označilo tuto funkci názvem zastupující děkan. Prof. MUDr. Bouček získal pro fyziologii prof. MUDr. Smetánku, který působil 20 let na

lékařské fakultě v Záhřebu. Pobočka lékařské fakulty byla zabezpečena po stránce kateder profesory a docenty, takže byla schopna zahájit svou činnost začátkem zimního semestru 1945-46. Za necelé tři měsíce po usnesení hradecké samosprávy (8. června), za dva měsíce po ministerském zakládacím protokolu (3. července) a za tři týdny po doručení pokynu ministra (ze dne 7. srpna) byla pobočka lékařské fakulty v Hradci Králové připravena na plnění všech úkolů.

Prof. MUDr. Bohuslav Bouček nastoupil jako zastupující děkan v Hradci Králové 3. září 1945. Cesta k uvedení fakulty v život nebyla snadná, bylo nutné překonávat těžkosti a potíže úřední, administrativní, finanční, nesnáze s budovou, s byty a další. Ve veřejnosti se však projevilo hnutí na podporu lékařské fakulty, nazývané tehdy univerzitou. Dělníci, úředníci, živnostníci, studenti, členové tělovýchovných, sportovních spolků, všichni se spojili a pomáhali budovat novou fakultu. Odpracovali bezplatně mnoho hodin na úklidu a úpravách budovy, věnovali finanční obnosy. Na výzvu zastupujícího děkana vznikl spolek mediků, spolupracující s pražskými studenty.

Dne 6. září 1945 se v bytě doc. dr. Maršálka sešla první schůze učitelského sboru lékařské fakulty, na níž bylo jednáno o dosud nevydaném schválení pobočky a jmenování docentů na hlavní místa. Na schůzi dne 10. září se jednálo o problémech umístění fakulty v Hradci Králové - budova sborového velitelství dosud nebyla uvolněna.

Pro jednání o univerzitních záležitostech byl ustaven Přípravný výbor pro zřízení lékařské fakulty, který se potom přeměnil ve Společnost pro vybudování východočeské univerzity.

Ve výroční den úmrtí T. G. Masaryka dne 14. září 1945 se konala velká manifestace na podporu univerzity. Hlavním řečníkem byl prof. dr. Albert Pražák, v čele pořadatelského sboru byl Ing. V. Štrýncl. Pro zvací delegace byly sestaveny všeobecné směrnice, v nichž bylo zřízení univerzity definováno jako státní čin, ovlivňující kulturu celého kraje, působící na povznesení školství, vzdělanosti, mající důsledky hospodářské.

Na důstojné, slavnostní manifestaci promluvil nejprve zastupující děkan prof. MUDr. Bohuslav Bouček a připomněl význam T. G. Masaryka jako pokračovatele myšlenek Palackého, vedoucích k založení státu. Mluvil o významu Hradce Králové a východočeského kraje v českých dějinách, o tradici J. A. Komenského a Jednoty bratrské, Boh. Balbína, Fr. M. Pelcla, St. Vydry, K. Rokitanského, V. V. Tomka, Ed. Alberta aj.

Tiskem byla vydána slavnostní řeč prof. Alberta Pražáka, která hluboce zapůsobila na přítomné. Myšlenka univerzitní společnosti byla jednomyslně schválena a na manifestaci potvrzena. Manifestace přinesla posílení potřebné sebedůvěry a vývoj potom rychle pokračoval. Organizační problémy a administrativní starosti byly překonány. Rozsáhlá budova, postavená koncem 30. let Ing. arch. Janem Rejchlem byla připravena, studenti přihlášení. Den 23. září 1945 byl vyhlášen tiskem a rozhlasem jako první den zápisové lhůty. V řádném zápise bylo zapsáno 410 posluchačů.

Fakulta byla připravena, ale chyběla potvrzení docentů, jmenován byl jen zastupující děkan prof. MUDr. Bouček, který usiloval o uvedení královéhradecké fakulty v život.

Plzeňská fakulta, druhá mimopražská lékařská fakulta po válce, byla v té době v přípravách za Hradcem o dva až tři měsíce opožděná. Prof. Bouček měl přejít od 1. prosince 1945 do Plzně, předtím se musel podrobit chirurgickému zákroku, ale nechtěl odevzdat hradeckou fakultu do rukou svého přítele a nástupce prof. dr. Smetánky dřív, než bude právně potvrzena, což se stalo v říjnu.

Ve Sbírce zákonů ze dne 23. října 1945 byl uveřejněn dekret prezidenta republiky ze dne 13. října 1945 o zřízení Lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Hradci Králové, a tím teprve nabyl zápis a všechna další opatření právní platnosti.

Dne 26. října 1945 daroval doc. MUDr. Jan Bedrna značný finanční obnos (34 000 Kčs) jako základ fondu na podporu vědecké práce v chirurgii pro subalterní lékaře chirurgické kliniky.

Dne 7. listopadu 1945 se konalo zahájení činnosti Lékařské fakulty v městském divadle, na němž promluvil zastupující děkan prof. dr. B. Bouček o místních kulturních tradicích, o vztahu hradecké

Lékařské fakulty k současnosti, o programu do budoucna, o úloze akademické obce, tj. sboru učitelů a žáků, o akademických svobodách a povinnostech. Doc. dr. Maršálek pronesl řeč o klinickém lékařství, MUDr. Fingerland o laboratorním lékařství. Přivítali studenty, promluvili o lékařství, o postavení a povinnostech lékařů a medicíny. Poněvadž docenti nebyli dosud jmenováni, musel nakonec zastupující děkan oznámit odsunutí zahájení vyučování. Studenti založili spolek mediků a rozhodli, že příštích deset dnů budou pracovat na dokončení úklidu v budově fakulty. Usnesli se vyslat delegaci k ministrovi školství, aby urychlili zahájení činnosti fakulty a požádali zastupujícího děkana, aby též usiloval o vytvoření nezbytných předpokladů.

Dne 8. listopadu 1945 se konala schůze učitelského sboru. Na návrh prof. Kostečky byl pro obor zubního lékařství v Hradci Králové navržen doc. dr. Karel Měšťan, vedením ORL kliniky byl pověřen doc. dr. Hybášek.

Dne 25. listopadu 1945 se konala slavnost otevření pobočky lékařské fakulty v Hradci Králové na Střelnici. Sál byl vyzdoben podle návrhu arch. Ing. Rejchla, hudbu nastudovala královéhradecká filharmonie. Slavnosti se zúčastnili zástupci a hodnostáři všech univerzit a vysokých škol v Československu, zástupci vlády, církví, úředních, vědeckých, uměleckých, studentských medicínských a jiných institucí.

Slavnost našla velký ohlas a pochopení ve veřejnosti, ve městě, v regionu, v republice a v zahraničí.

Vyvrcholením listopadové slavnostní nálady bylo doručení pověření docentů, čímž bylo ukončeno ustavení královéhradecké lékařské fakulty.

IV. LÉKAŘSKÁ FAKULTA UK V HRADCI KRÁLOVÉ v období let 1945 - 1958

První rok činnosti královéhradecké lékařské fakulty, pobočky pražské, probíhal úspěšně, ač v nepříznivé porevoluční době. V listopadu 1945 byli do učitelského sboru jmenováni:

- doc. MUDr. Jan Bedrna pro obor chirurgie,
- doc. MUDr. Vladimír Dvořák pro obor hygieny,
- doc. MUDr. Antonín Fingerland pro obor patologické anatomie,
- MUDr. Libuše Fučíková pro obor normální anatomie,
- doc. MUDr. Břetislav Janoušek pro obor dermatologie a venerologie,
- MUDr. Eduard Knobloch pro obor soudního lékařství,
- mř. profesor MUDr. Zdeněk Köcher pro obor farmakologie a farmakognosie,
- doc. MUDr. RNDr. Bohumil Krajník pro obor všeobecné lékařské biologie,
- doc. MUDr. Pavel Lukl pro obor vnitřního lékařství,
- doc. MUDr. Jan Maršálek pro obor porodnictví a ženských nemocí,
- doc. MUDr. Karel Měšťan pro obor stomatologie,
- ř. profesor MUDr. František Smetánka pro obor fyziologie,
- doc. MUDr. MrPh. Stanislav Škramovský pro obor lékařské chemie,
- doc. MUDr. Jan Vanýsek pro obor očního lékařství,
- doc. MUDr. Rudolf Vávra pro obor všeobecné a experimentální patologie.

Postavení fakultních učitelů bylo provizorní. Pověřovací dekrety stanovily vyučujícím povinnosti, ale právně jim nezaručovaly pomoc pražské Lékařské fakulty, ani hmotné osobní zabezpečení.

Vedením psychiatrické kliniky byl od 24. prosince 1945 pověřen doc. MUDr. Stanislav Krákora. Dětskou kliniku od 22. ledna 1946 vedla MUDr. Božena Vávrová, po její rezignaci byl vedením kliniky pověřen dne 27. září 1946 doc. MUDr. Jiří Blecha. Sociální lékařství vedl od 25. února 1946 doc. MUDr. Alois Guttwirth. Pro obor ortopedie obdržel pověření 28. června 1946 doc. MUDr. Jaroslav Vavrda, profesor MUDr. RNDr. Vlastimil Vrtiš byl pověřen 25. září 1946 vedením histologie a embryologie.

Lékařské fakultě byla budova propůjčena na čtyři roky, bylo nutné vybudovat nové ústavy a kliniky, upravit vztah mezi dosavadní okresní nemocnicí a fakultou, postarat se o generální stavební program. Stavební práce v první polovině roku 1946 neprobíhaly uspokojivě, vedení fakulty se snažilo urychlit hlavně adaptaci místností pro dětskou kliniku a pro stomatologii.

Vybavení ústavů a klinik bylo velmi obtížně získáváno. Finanční prostředky byly omezeny, trh špatně zásoben i v zahraničí, výroba v oboru jemné mechaniky a laboratorních potřeb byla nedostatečná. Zastupující děkan prof. Smetánka a členové učitelského sboru energicky usilovali o získání alespoň nejnutnějšího vybavení, využívali svých známostí doma i v cizině k opatření potřeb pro lékařskou fakultu. Byl přislíben obnos z příspěvku londýnské vlády čs. vysokému školství, pomoc UNRRA, Americká pomoc Československu. Hledaly se dostupné zdroje v Československu a v cizině (ženevská pobočka švýcarské pomoci Červeného kříže Československu, American Relief for Czechoslovakia, America Friends of Czechoslovak Universities, Rockefellerova nadace etc.). Společnost amerických přátel československých univerzit zprostředkovala získávání promítacích a laboratorních přístrojů a dalších potřeb, UNRRA dodala rentgen Philips, od Americké pomoci došly do února 1947 přístroje ve 28 bednách, dále šest zubolékařských křesel s příslušenstvím. Do března roku 1947 bylo dodáno z Ameriky celkem 56 beden s lékařským vybavením.

Ve dnech 12.-13. dubna 1947 se konala Výstava darů Americké pomoci Československu v Hradci Králové, kterou zahájil velvyslanec USA pan Steinhardt. Potom následovala další zásilka 23 beden s rentgenovým přístrojem, dar Českého národního sdružení v Chicagu. Darovaný rentgen v hodnotě asi 650 000 Kčs byl slavnostně odevzdán do provozu fakultní nemocnice při návštěvě předsedy českoamerického sdružení v Chicagu, pana Adolfa Kačera, v Hradci Králové dne 25. června 1947.

Po válce vznikl Vědecký spolek lékařů, který měl obnovit vzdělávací činnost a navázat na předválečné oblíbené odborné lékařské schůze. Na začátku prosince byla otevřena výstava Emila Filly, již zahájil činnost kulturní odbor Společnosti pro vybudování univerzity. Předsedou kulturního odboru byl doc. MUDr. Jan Maršálek.

V roce 1946 předložil doc. MUDr. Antonín Fingerland návrh na zřízení "krevní banky" (krev pro transfuze) podle zahraničních vzorů. V témže roce uspořádala dětská klinika pod vedením doc. MUDr. J. Blechy akci proti kojenecké úmrtnosti. Byly podány návrhy na protituberkulózní opatření, na zajištění oftalmologické a stomatologické péče o školní mládež atd. Lékařská fakulta zajišťovala publikační a přednáškovou činnost pro praktické a školní lékaře, v roce 1947 uspořádala kurs o racionální výživě pro učitelky domácích nauk a poskytovala odbornou spolupráci a pomoc tělocvičné jednotě Sokol.

Zahraněční styky královéhradecké Lékařské fakulty byly navázány hned na počátku její existence. Probíhala jednání o patronaci některé americké univerzity, anglické velvyslanectví zasílalo The British Medical Journal a The Lancet. V jednání byly návštěvy britského velvyslance, velvyslance USA a navázání styků s SSSR.

První promoce se konala dne 15. dubna 1946. Promoventem byl MUC. Josef Hubka, narozený v Hustířanech u Dvora Králové. Slavnosti se zúčastnil ministr školství dr. Z. Nejedlý, který byl předcházejícího dne jmenován čestným občanem města Hradce Králové. Po promočním aktu byla otevřena univerzitní Lékařská knihovna, pobočka Národní a univerzitní knihovny v Praze, umístěná prozatím v zasedací síni městské spořitelny. Její základ vytvořila německá lékařská knihovna z Českého Dubu, kterou pro Hradec Králové získal člen Univerzitní společnosti a MNV JUDr. Šklíba.

V letním semestru roku 1946 bylo zapsáno 428 posluchačů, z toho do prvního ročníku 381 posluchačů (289 mužů, 92 ženy), do ostatních ročníků 47 posluchačů (38 mužů, 9 žen).

V zimním semestru prvního roku fakulty se nedostávalo vyučovacích pomůcek. Pro anatomii zhotovovali dovední studenti anatomické obrazy podle předloh a podle skutečnosti (prof. MUDr. Rudolf Malec, DrSc. jako student).

Po ukončení prvního školního roku navštívil Lékařskou fakultu v Hradci Králové prezident republiky dr. E. Beneš. Tato symbolická návštěva měla zdůraznit význam a poslání decentralizovaných vysokých škol v Československu. Pan prezident navštívil dne 30. června 1946 královéhradeckou Lékařskou fakultu na zpáteční cestě z oslavy Karla Čapka v Malých Svatoňovicích.

Četné návštěvy odborníků z celého Československa a z ciziny během dvou let trvání královéhradecké Lékařské fakulty a jejich uznalé hodnocení svědčily o úspěšném budování této školy. V Hradci se za krátkou dobu podařilo vytvořit významné vědecké a lékařské středisko. Učitelství se skládalo z jednoho řádného profesora, čtyř mimořádných profesorů a z devatenácti docentů, z nichž někteří byli navrženi na mimořádné profesory již před uzavřením českých vysokých škol v roce 1939. V červnu 1946 byly předloženy pražskou Lékařskou fakultou návrhy na jmenování dvanácti řádných a sedmi mimořádných profesorů, ale do května 1947 nebyly provedeny.

Dne 3. března 1947 byl vydán a všem úředním činitelům doručen pamětní spis, obsahující žádost o zřízení druhé univerzity v Čechách se sídlem v Hradci Králové. Tato žádost vyplynula z jednomyslného usnesení na shromáždění zástupců města, lékařských a kulturních organizací, všech politických stran, tělovýchovných, hospodářských a církevních institucí, Společnosti přátel vysokoškolského studentstva a Spolku mediků. Pamětní spis byl odeslán také Kanceláři prezidenta republiky, kde se konala zvláštní audience dne 2. května 1947. Dne 20. dubna 1947 navštívili Hradec Králové členové košické vlády a při této příležitosti byl ministr vnitra V. Nosek podrobně informován vedením lékařské fakulty o otázce jmenování profesorů a o nedostatečném právním zajištění docentů.

Od března 1947 intenzivně probíhala jednání o univerzitní otázce, zejména o otázce zřízení pedagogické fakulty v Hradci Králové. Dne 27. března 1947 se poradily se zástupci královéhradecké Lékařské fakulty zúčastnil prof. dr. O. Chlup, děkan pražské pedagogické fakulty. Pomýšlelo se i na zřízení pětisetmestrové vysoké školy sociálně-zdravotní.

Na jaře roku 1947 publikoval profesor dr. White z USA (Boston) v Časopise lékařů českých článek o lékařském školství v Československu, v němž se pochvalně zmínil o hradecké Lékařské fakultě.

Návrhy na jmenování profesorů pro pobočku Lékařské fakulty v Hradci Králové schválila vláda na svém zasedání dne 20. června 1947.

Definitivní základy Lékařské fakulty UK v Hradci Králové byly položeny profesorskými jmenováními řádných a mimořádných profesorů dekretem prezidenta republiky ze dne 14. srpna 1947.

Únorové události roku 1948 znamenaly pro královéhradeckou fakultu ztrátu děkana prof. MUDr. F. Smetánky, který 21. června 1948 emigroval do Londýna. Odejít musela vedoucí oboru anatomie MUDr. Libuše Fučíková a čtyři studenti. Vedení fakulty převzal prof. MVDr. RNDr. Vlastimil Vrtiš, od února 1947 ve funkci pomocníka a zástupce děkana královéhradecké Lékařské fakulty, od září 1946 pověřený vedením histologie a embryologie.

V roce 1948 bylo na královéhradecké lékařské fakultě zpřísněno studium a provedena akce tzv. ozdravění studentstva, při které odešlo a bylo vyloučeno 96 studentů. Fakulta s předstihem jednoho až dvou let zavedla studijní reformy, jejichž platnost byla stanovena až ministerským výnosem 29. září 1950. Bylo zavedeno zkoušení v pevných termínech, opakování celých ročníků při neprospěchu, umožněna účast studentů na správě fakulty.

Začátkem padesátých let byly u nás zřízeny podle sovětského vzoru vysoké vojenské školy, vojenská akademie technická a lékařská. Pro potřeby armády byla ve vojenskou technickou akademii přeměněna Vysoká škola technická v Brně. Ve vojenskou lékařskou akademii byla přeměněna rozkazem prezidenta republiky jako vrchního velitele československé lidové armády dne 15. srpna 1951 Lékařská fakulta v Hradci Králové, pobočka pražské Lékařské fakulty.

Vojenská lékařská akademie byla zrušena až po sedmi letech dne 28. dubna 1958.

Rejstřík jmen

Adámek, Bedřich
Albert, B.
Albert, Eduard
Andral, Gabriel
Arnošt, arcibiskup
Baillie, Matthew
Balbín, Bohuslav
Baštýř, Moric
Batěk, Leopold
Bedrna, Jan
Bedrnová, Noemi
Bělehrádek, Jan
Beneš, Edvard
Bérres, Josef
Blecha, Jiří
Bouček, Bohuslav
Čančík, Josef
Čapek, Karel
Červenka, František
Drtina, František
Dumreicher, Johann
Heinrich
Dvořák, Vladimír
Falta, Josef
Fiala, E.
Filla, Emil
Fingerland, Antonín
Franta, Jiří
Fučíková, Libuše
Guttwirth, Alois
Habsburský, Rudolf
Hála, Josef
Hebra, Ferdinand
Hlava, Jaroslav
Hofman, František
Honzák, Bedřich
Hradecký, Jan
Hubka, Josef
Hybášek, Jan
Hynek, Kristián
Charvát, Josef
Chlup, Otakar
Chmela, Josef
Jagellonský, Vladislav
Janoušek, Břetislav
Janovský, Vítězslav
Jetmar, Josef
Jung, Jaroslav
Kačer, Adolf
Kampanus, Mistr
Kampelík, František Cyril
Karel IV.
Klicpera, Václav Kliment
Klumpar, Otakar
Knobloch, Eduard
Kochan z Prachova, Václav
Kochan z Prachova, Valentin
Köcher, Zdeněk
Komenský, Jan Amos
Kostečka, František
Krajník, Bohumil
Krákora, Stanislav
Kubát, Hugo
Kukula, Otakar
Laennec, René Théophile
Hyacinthe
Lister, Joseph
Lucemburský, Jan
Lukl, Pavel
Lvovický ze Lvovic, Cyprián
Machar, Josef Svatopluk
Macharová, Jiřina
Macharová, Sylva
Malec, Rudolf
Maršálek, Jan
Masaryk, Tomáš Garrigue
Maydl, Karel
Mazačová-Procházková,
Anna
Měšťan, Karel
Milostný, Karel
Mitvalský, Jan
Morávek, Josef
Morgagni, Giovanni Battista
Müller, Otakar
Nejedlý, Zdeněk
Nessel, Eduard
Nosek, Václav
Palacký, František
Pawlík, Karel
Pažout, Jul.
Pelcl, František Martin
Petera, Arnošt
Petřivalský, Julius
Pomořanská, Eliška
Pospíšil, Jan Hostivít
Pospíšil, Ladislav Jan
Potoček, Josef
Pražák, Albert
Procházka, Adolf
Prokeš, Antonín
Přemysl Otakar I.
Purkyně, Jan Evangelista
Rejčka, Eliška
Rejchl, Jan
Rejmánek, Leopold
Rokitanský, Karel
Ruffer, Antonín
Saska, Josef
Smetana, Oldřich
Smetánka, František
Steinhardt, Laurence A.
Streng, Jan
Styblíková, Slavomíra
Svoboda, Ludvík
Šafránek, František
Šindel, Jan
Šklíba, Josef
Škoda, Josef
Škramovský, Stanislav
Šťastný, Eduard
Štryncl, Václav
Tesař, Václav
Tiso, Josef
Tomek, Václav Vladivoj
Tvrzský, Ladislav
Udržal, František
Ulrich, František, JUDr.
Ulrich, František, prof.
RNDr.
Ulrich, Vladimír
Vacek, Bohumil
Vančura, Antonín
Vaněk, Josef
Vanický, Josef
Vanýsek, Jan
Vávra, Rudolf
Vavrda, Jaroslav
Vávrová, Božena
Vrtiš, Vlastimil
Vydra, Stanislav
Weihengst, Viktor
Weiss, Vilém
White, P. D.
Wisinger, Vladimír
z Hradce, Marek
z Hradce, Petr
z Hradce, Sigmund
z Hradce, Zachariáš
z Poděbrad, Jiří
Ziegler, Josef Liboslav
Žižka, Jan, z Trocnova

Prameny

Archiv LF UK v Hradci Králové
Lékařská knihovna LF UK a FN v Hradci Králové
Sbírky Muzea východních Čech v Hradci Králové
Knihovna Muzea východních Čech v Hradci Králové

Soukromé sbírky

SOA v Hradci Králové (Státní okresní archiv)
SOA v Zámrsku (Státní oblastní archiv)
SVK v Hradci Králové (Státní vědecká knihovna)
Ústav dějin UK Praha - Archiv UK Praha

Literatura

Batěk, L.: O veřejném zdravotnictví v Hradci Králové v míru a ve válce, Hradec Králové
Biografický slovník pražské lékařské fakulty, díl I. - Praha 1988, díl II. - Praha 1993.
Bouček, B.: Dvouletá činnost fakultní pobočky Královéhradecké, kartáčový otisk - nevydáno.
Domečka, L.: Z dějin Hradce Králové.
Dvacet let LF KU v Hradci Králové 1945-1965.
Inventář Lékařské fakulty UK (1883-1953), Praha 1978.
Jarolímek, J. a kol.: Úvod do studia dějin lékařství, Avicenum 1988.
Junas, J., Bokesová-Uherová, M.: Dejiny medicíny a zdravotníctva, Osveta, Martin 1985.
Kavka, F.: Universita Karlova a padesát let Československa, UK Praha 1968.
Komárek, Fr.: František Cyril Kampelík, Hradec Králové 1895.
Kučera, K., Truc, M.: Archiv UK, Praha 1961.
KÚNZ - Fakultní nemocnice Hradec Králové, 1988.
Machar, J. S.: Básně, Praha 1972.
Mareš, J.: Čtyřicet let pedagogické práce hradecké lékařské fakulty, Hradec Králové 1985.
Matoušek, O.: Lékaři a přírodovědci doby Purkyňovy, SZN 1954.
Matoušek, M.: O vývoji čsl. lékařství v 18. a 19. stol., Praha 1937.
Niklíček, L., Štein, K.: Dějiny medicíny v datech a faktech, Avicenum 1985.
Památník Rašínova státního čsl. gymnasia v Hradci Králové, Hradec Králové 1936 (300 let Královéhradeckého gymnasia, 600 let latinských škol v Hradci Králové).
Pamětní spis k otevření nové okresní nemocnice v Hradci Králové, 1928.
Tříška, J.: Literární činnost předhusitské univerzity, UK Praha 1967.
Vinař, J.: Obrazy z minulosti českého lékařství, SZN Praha 1959.
Vrtiš, V.: Vzpomínky na vznik a vývoj lékařské fakulty v Hradci Králové, příloha Sborníku vědec. prací LF UK v Hradci Králové 1971.
Wondrák, E.: Krev smyly deště, Kruh Hradec Králové 1989.